

Urmu-Türkün ilk beşiyi - sevgi ocağı

(əvvəli 2, 3, 4, 5 və 7 fevral tarixli saylarımızda)

Maraqlı və acınacaqlı hal budur ki, İranın Şərqi Azərbaycan vilayətinin kənd təsərrüfatı idarəsinin rəhbəri Məsud Məhəmmədian Urmiya gölünün ətrafındakı quyuların suyunun şor olduğunu açıqlayıb, ancaq çıxış yollarından danışmayıb: Bu vəziyyət ağırlaşacağı təqdirdə Urmiya gölünün ətrafında olan Şərqi Azərbaycan vilayətinin 7 şəhərinin 204 min hektarlıq əkin sahəsi duzlaşmağa çevrilə bilər.

Daha bir məlumata görə, Urmu ətrafındakı ərazilərə kütləvi şəkildə kürdlər yerləşdirilir, etnik balans kürdlərin hesabına artırılır. Hər bir həyətyan torpaq sahəsində olmaqla, təxminən 30 min su quyusu qazılıb və bu quyular suvarma məqsədilə istismar olunur.

Yaranmış mənzərənin şərhe ehtiyacı varmı?! Mütəxəssislərin fikrincə, Urmiyanın qurudulması prosesinə 1999-cu ildən başlanıb. Belə ki, gölə tökülən çaylar üzərində su anbarlarının tikintisinə start verilib, "kənd təsərrüfatında inqilab" adı altında tikilən su anbarları ilə gölə çayların tökülməsinin qarşısı alınıb. Su anbarlarının tikintisinin başladığı vaxtdan etibarən yerli azərbaycanlılar bununla bağlı İran rəsmi orqanlarına müraciətlər etsələr də, heç bir nəticə

əldə edilməyib. İranda 2009-cu ildə keçirilmiş prezident seçkiləri ərəfəsindəki kampaniya zamanı namizədlər Mirhüseyn Musəvi və Mehdi Kərrubi də Urmiya gölü probleminə danışılar. Sitalardan da göründüyü kimi, Urmu-Urmiya gölü 1999-cu ildən bəri öz faciəvi taleyini yaşamaqdadır... Türkün sevgi ocağı bu gün sönmək üzredir... Nədən bu sevgi ocağı söndürülür?!

Haqqında yazılanları izlədikcə prosesin köklərinin çox dərinlərə gedib çıxdığını görürük... və beləliklə də mətləbləri açıqlamaq zərurəti yaranır. Oxucu anlayır ki, Urmiyanın qurudulması prosesi planlı şəkildə həyata keçirilir... Bu plan əsasında insanları didərgin salır və başqa millətlərlə qarışıq olan ərazilərdə yaşamağa vadar edirdilər. Onların planına əsasən, Urmu gölüne gələn 18 çayın qarşısını kəsərək 35 bənd vurmaqla, gölü saxlayan 80 faiz suyu qurutmuş olurdular. Yarım mln. kubmetrlik su həcmi həmin çaylardan qaynaqlanır. Bu gölün illik su ehtiyacı 7 mln. kubmetrdir. Bir milyon yarımı da yağışla, yeraltı qaynaqlardan qaynaqlanır. 5 mln. yarım kubmetr yağış suyundan gölə daxil olmağa im-

Urmiyanın və Urmu gölü hadisələrinin Güney Azərbaycan ədəbiyyatında bədii təəcəssümü...

kan vermirlər. Əkinçiliyə yardım göstərmək adı ilə suyu qurudurlar. Biz əvvəlcə düşündük ki, bəlkə məramları həqiqətən də yaxşıdır. Amma sonra gördük ki, yox, bunlar köhnə niyyət və xislətlərini bu yolla həyata keçirməyə çalışırlar. Bizim hərəkət insanları oyatdı və həqiqəti onlara çatdırdı. 2008-ci ildə Mahmud Əhmədinejat Urmiyaya gələndə dedi ki, 2,5 milyard dollar Urmu gölündən əkinçilik məqsədləri üçün istifadə edilməsinə pul ayırıraq. 2008-2011-ci ilə qədər bunlar bir sent də xərcləmədilər. Təbii ki, bunlar bənd vurub gölə gələn suyun qarşısını alırlarsa, hansı əkinçilikdən söhbət gedə bilər? Sonra da öz içlərində olanlar ortaya bir layihə çıxardılar ki, bu göl qurudulur, iki-üç ildən sonra artıq baş verəcək milli faciənin qarşısını almaq mümkün ol-

mayacaq. Bu parlamentdə dedilər ki, bu layihəyə baxmağa vaxtımız yoxdur...

Görünür, bu vaxt gəlməyəcək, bu məqam heç olmayacaq... Çünki ilk türk tayfalarının, lullubi, turukkilərin yaşadığı, ilk Azərbaycan türk dövlətinin - Mannanın meydana gəldiyi

müqəddəs bir məkandı Urmiya... Türkün beşiyi, sevgi ocağı, odlar, alovlar diyarıdır Urmu-Urmiya... Güney Azərbaycanın və İranın ən böyük gölü olan Urmiya gölünün qərb sahilində yerləşən və gölün adı ilə adlandırılan ən qədim və böyük şəhərlərdən biri, möhtəşəm mədəniyyət və din mərkəzi olan, adını tarixin daş səhifələrinə yazandı Urmiya...

2006-cı ilin rəsmi siyahıya alınmasına görə, təkcə mərkəzi şəhərində - Urmuda 583,255 nəfər, bütövlükdə əyalətdə isə 13 milyona yaxın Azərbaycan türkünün yaşadığı köklü bir bölgə... Geniş maddi və mədəni imkanlarına, əlverişli coğrafi mövqeyinə və möcüzəli iqlim şəraitinə görə vaxtilə bütün Şərqdə böyük şöhrət qazanmış, Qafqazı bəzi dövlətlərlə, Kiçik Asiyanı isə Pakistan və Hindistanın bir sıra şəhərləri ilə birləşdirən ticarət yollarının tam üstündə yerləşən qədimdən qədim Urmu-Urmiya şəhəri...

(davamı növbəti saylarımızda)
Esmira FUAD,
filologiya elmləri doktoru.